

Sygn. I C 855/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2012 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR (del.) Jan Wawrowski
Protokolant:	praktykant Magdalena Wojturska

po rozpoznaniu w dniu 10 lipca 2012 roku w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa D. K. i J. D.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej

o zapłatę

- zasądza od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej na rzecz każdego z powodów: D. K. i J. D. kwoty po 520 478 (pięćset dwadzieścia tysięcy czterysta siedemdziesiąt osiem) złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 10 lipca 2012 roku do dnia zapłaty;
- oddala powództwo w pozostałej części;
- znosi wzajemnie koszty procesu między stronami, a nieuiszczoną część kosztów przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

Sygn. akt **I C 855/10**

UZASADNIENIE

Powodowie D. K., I. D. i J. D. pozwem z dnia 28 października 2004 roku skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Infrastruktury domagali się odszkodowania w kwocie 898.820 zł oraz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według spisu kosztów (k. 5).

W uzasadnieniu pozwu wskazali, że powyższego odszkodowania dochodzą z uwagi na szkodę wyrządzoną D. D., ich poprzednikowi prawnemu, w wyniku wydania decyzji, której nieważność następnie stwierdzono (k. 6 -12).

Po sprecyzowaniu i zmodyfikowaniu powództwa, w wyniku jego rozszerzenia i zmian podmiotowych po stronie powodowej, powodowie D. K. i J. D. wnieśli o zasądzenie kwoty łącznie 1.640.206 złotych tj. kwoty 820.103 złotych na rzecz D. K. i kwoty 820.103 złotych na rzecz J. D. (k.112 i k. 261).

Pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Infrastruktury w swojej odpowiedzi na pozew z dnia 24 stycznia 2005 roku wniósł o oddalenie powództwa podnosząc, że powodowie domagając się wypłaty odszkodowania,

nie udowodnili zaistnienia rzeczywistej szkody, ani jej wysokości. Zarazem wskazał, że na skutek decyzji Ministra Infrastruktury z dnia 21 kwietnia 2004 roku powodowie stali się właścicielami przejętej nieruchomości, wobec czego nie mogą oni skutecznie domagać się za nią wypłaty odszkodowania (odpowieź na pozew k. 123-124).

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 22 listopada 2006 roku zasądził od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Budownictwa na rzecz D. K. i J. D. kwoty po 778.203 zł na rzecz każdego z nich z ustawowymi odsetkami od dnia 22 listopada 2006 roku do dnia zapłaty (pkt 1), oddalił powództwo w pozostałej części (pkt 2) oraz orzekł o kosztach procesu (pkt 3, 4, 5, 6) (wyrok k. 280-281).

Na skutek apelacji pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Budownictwa, Sąd Apelacyjny w Warszawie orzeczeniem z dnia 18 czerwca 2007 roku uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 22 listopada 2006 roku w pkt 1, 5 i 6 i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie, dzieląc ustalenia prawne i faktyczne Sądu co do ilości i rodzaju ruchomości przejętych bezprawnie przez Skarb Państwa oraz ich wartości na dzień przejęcia z tym, że z uwagi na wadliwe ustalenia wysokości poniesionej szkody rzeczywistej na skutek przejęcia przedsiębiorstwa poprzednika prawnego powodów, przyjmując metodę przeszacowania wartości utraconego mienia (maszyn, urządzeń i materiałów tego przedsiębiorstwa) według wskaźnika wzrostu średniego wynagrodzenia pracowników oraz nierozważenie okoliczności i przyczyn, które legły u podstaw rozbiórki budynku w 1988 roku, a miały znaczenie dla ustalenia wysokości odszkodowania należnego powodom w tym zakresie uznał, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sporu w pełnym zakresie. Sąd Apelacyjny polecił Sądowi Okręgowemu dokonanie ustalenia wysokości poniesionej szkody rzeczywistej, przyjmując za podstawę ceny maszyn, urządzeń i materiałów według ich stanu technicznego na rok 1950, a następnie ustalenia ich wartości obecnie wyczonej według wskaźnika zmiany cen (wzrostu cen na datę orzekania). Jednocześnie zaznaczył, że granice swobody odnosić się mogą do koszyka dóbr i usług, który należałoby przyjąć przy ustalaniu zmiany cen, a gdy taki adekwatny koszyk nie zostanie zaprezentowany, właściwym będzie koszyk towarów i usług konsumpcyjnych publikowany przez GUS, netto. Ponadto zaznaczył, że bezprawne pozbawienie poprzednika powodów własności nieruchomości nie spowodowało - nie było przyczyną - rozbiórki budynku, a nastąpiło jak wynika z dokumentów, pism pozwanego (k. 149-151) i zeznań świadków: K. (k. 155) i W. (k. 156) wskutek budowy trasy średnicowej, jednakże zachowany został związek przyczynowy pomiędzy wadliwą decyzją z 1960 roku a szkodą powodów w postaci utraty budynku. Wskazał, że gdyby następcy D. D. byli właścicielami budynku, to w roku 1987 i 1988 zostaliby wywłaszczeni na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 29 kwietnia 1985 roku o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 22, poz. 99 ze zm.), w szczególności w świetle art. 50 tej ustawy, za odszkodowaniem, ustalonym po myśli art. 58 i następny tej ustawy. Zatem ustalenie uszczerbku, jaki ponieśli powodowie w postaci nieuzyskania odszkodowania ustalonego w myśl tych przepisów - winno być przy ponownym rozpoznawaniu sprawy przez Sąd I instancji, bazą ustalenia wysokości odszkodowania w tym przedmiocie, następnie przeliczoną stosownie do art. 363 k.c. na datę orzekania (wyrok - k. 316, uzasadnienie - k. 323-330).

Na rozprawie w dniu 20 listopada 2009 roku powodowie poparli powództwo i wnieśli o zasądzenie kwoty 1.147.556 zł na rzecz powodów po 1/2 wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty, a jeśli chodzi o nieruchomość budynkową, to wnieśli o zasądzenie kwoty 938.500 zł po połowie na każdego z powodów wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty, zaś w pozostałym zakresie cofnęli pozew za rzeczeniem się roszczenia (k. 543-546).

Wyrokiem z dnia 4 grudnia 2009 roku Sąd Okręgowy w Warszawie, pod sygn akt I C 772/07 zasądził od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Infrastruktury na rzecz powodów kwoty po 1.043.028 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 4 grudnia 2009 roku, ponadto zasądzona na rzecz powodów kwota po 6 300 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (k.557).

W uzasadnieniu Sąd podniósł, że w sprawie ma zastosowanie 160 §1 k.p.a., art. 417 k.c. w dawnym brzmieniu oraz art. 361 k.c. Wykazano, że jeśli nie doszło do wydania pierwszej decyzji z decyzji, których nieważność stwierdzono, to poprzednik prawny powodów zachowałby zarząd nad należącym do niego przedsiębiorstwem. Gdyby z kolei nie doszło do przejścia warsztatu na własność Państwa, na podstawie decyzji, to spadkodawca powodów pozostałby jego

właścicielem. Sąd Okręgowy uznał, że ustalenie wysokości odszkodowania należnego powodom sprowadzać się musi do składników majątku faktycznie utraconych przez D. D. będącego ich poprzednikiem prawnym, w następstwie decyzji administracyjnych, których nieważność stwierdzono orzeczeniem z dnia 21 kwietnia 2004 roku. Biernie legitymowany w sprawie jest Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Infrastruktury. Sąd nie orzekł, co do oświadczenia o cofnięciu pozwu uznając, że nie zgłoszono roszczenia w zakresie, którego mogłoby ono dotyczyć (k. 558 - 568).

Od powyższego wyroku pozwany wniósł apelację zaskarżając wyrok w całości. Zarzucając: naruszenie art.160 § 1 k.p.a. i art. 361§2 k.c. w zw. z art.8 ustawy z dnia 28 października 1950 roku o zmianie systemu pieniężnego przez nieuwzględnienie, że wartość utraconych maszyn, urządzeń i materiałów została uwzględniona bez ustalenia wymiany pieniądza z roku 1950; naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie, że opinia biegłego w zakresie ustalenia wartości utraconych maszyn, urządzeń i materiałów nie uwzględnia wymiany pieniądza z roku 1950; naruszenie prawa materialnego przez błędne zastosowanie art. 6 k.c. w zw. z art. 233§1 k.p.c. przez przyjęcie, że powodowie udowodnili wysokość szkody w zakresie utraconego budynku warsztatowo-mieszkalnego; naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie, że opinia biegłego w zakresie ustalenia wartości utraconego budynku warsztatowo-mieszkalnego nie zawiera ustalenia odszkodowania według zasad wynikających z ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 roku o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości. Pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego (k.570 - 571).

Powodowie wnieśli o oddalenie apelacji oraz zasądzenie zwrotu kosztów według norm przypisanych (k.590).

Wyrokiem z dnia 22 czerwca 2010 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie w sprawie o sygn. akt I ACa 200/10 uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego (k.606). W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny w Warszawie stwierdził, że ponownie rozpoznając sprawę Sąd I instancji powinien wyjaśnić te rozbieżności pod kątem ustalenia rzeczywistego uszczerbku poniesionego przez powodów, czego nie uczynił; okoliczność ta nie powinna umknąć uwadze Sądu Okręgowego tym bardziej, że biegły uwzględnił w wyliczeniach denominację dokonaną w 1995 roku. Obowiązkiem Sądu I instancji było zatem rozważenie przyczyn różnic między Spisem składników majątku stałego na dzień 5 października 1950 roku (rękopis k.40-44, wersja maszynowa k.433-436) a Protokołem wyceny składników środków trwałych z dnia 1 lutego 1952 roku (k.34-37). Porównanie treści tych dokumentów oraz protokołu z dnia 6 października 1950 roku (k.437-440) i protokołu z dnia 8 marca 1952 roku (k.33). W dalszej części uzasadnienia Sąd Apelacyjny wskazał, że oczywistą intencją Sądu Apelacyjnego uprzednio rozpoznającego sprawę było uwzględnienie faktu i skutków innego potencjalnego zdarzenia prawnego (wywłaszczenia) dla wysokości odszkodowania należnego na podstawie art.160 k.p.a., ale jedynie w wypadku gdyby miało to doprowadzić do jego obniżenia. Skoro jednak szkoda wyrządzona zburzeniem budynku nie jest objęta podstawą faktyczną powództwa, Skarb Państwa nie jest zobowiązany do zapłaty odszkodowania w części przekraczającej wysokość szkody wynikającej z wydania nieważnych decyzji o przejęciu w zarząd i na własność Państwa przedmiotowego przedsiębiorstwa. W tym stanie rzeczy – w ocenie Sądu II instancji - apelacja podlega uwzględnieniu w całości. Sąd Apelacyjny - z uwagi na konieczność przeprowadzenia przez postępowania dowodowego w całości, zgodnie z wytycznymi Sądu Apelacyjnego sformułowanymi w wyroku z dnia 18 czerwca 2007 roku, a także z uwzględnieniem powyższych wskazań i ocen- uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji na podstawie art.386§4 k.p.c. W związku z tym, że ustalenie faktów dotyczących wysokości szkody wymaga wiadomości specjalnych niezbędne będzie uzupełnienie postępowania dowodowego o opinie biegłych zakresu właściwych specjalności. Przeprowadzenie takiego dowodu-zgodnie z procesowymi zasadami jawności i bezpośredniości-umożliwi stronom ocenę, kwestionowanie i ew. weryfikację przesłanek oraz wniosków opinii na etapie postępowania rozpoznawczego przed sądem I instancji (k.607 – 620).

W toku dalszego postępowania strony podtrzymały swoje stanowiska.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Zarządzeniem Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 06 września 1950 roku (M.P. z 1950 roku Nr(...)) wydanym w oparciu o Dekret Naczelnika Państwa z dnia 16 grudnia 1918 roku w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. U. z 1918 roku, Nr 21, poz. 67) ustanowiono przymusowy zarząd państwowy nad przedsiębiorstwem pn. „(...), D. D.w K., ul. (...)”, będącym własnością D. D.(dowód: wypis z księgi wieczystej k. 24).

W chwili ustanowienia zarządu państwowego nieruchomości należąca do przedmiotowego przedsiębiorstwa i położona w K. wyposażona była w sieć wodociągową, kanalizacyjną, centralnego ogrzewania z własnym źródłem ciepła, elektryczną, ciepłą wodę. Zabudowana była budynkiem mieszkalno – warsztatowym (stacja sprawdzania i legalizacji wodomierzy), jednopiętrowym o wymiarach zewnętrznych 22 x 12 m, podpiwniczonym, wybudowanym w 1930 roku na podstawie projektu sporządzonego w lutym 1930 roku i zatwierdzonego w dniu 11 kwietnia 1939 roku. Parter budynku zajmował warsztat, natomiast na piętrze znajdowały się dwa mieszkania, o powierzchni użytkowej 99,20 m² i 95,60 m². Klatka schodowa budynku wyłożona była polerowanym granitem oraz wyposażona w metalowe poręcze i przeszkłone drzwi. W mieszkaniach ułożona była drewniana podłoga i znajdowały się tam drewniane, stylowe drzwi. W kuchni i łazience jednego z mieszkań ułożona była terakota, a pomieszczenia te wyposażone były w instalację sanitarną. Nieruchomość była ogrodzona drewnianym płotem i obsadzona drzewkami owocowymi, znajdowała się na niej altanka i garaż z pomieszczeniem gospodarczym (dowód: projekt wraz z planem stacji k. 27-31; spis składników majątku stałego z dnia 05 października 1950 roku k. 433-440; zeznania świadków: M. K. (1) - k. 155, A. W. (1) - k. 156, A. W. (2) - k. 157).

W dniu 1 lutego 1952 roku sporządzono wycenę środków trwałych przedsiębiorstwa, które podzielono na grupy tj. maszyny, urządzenia warsztatu, sprzęt warsztatowy, narzędzia, urządzenia biurowe. Wyceny dokonano na podstawie cen z 1952 roku, obniżając wartość poszczególnych ruchomości od 30 % do 50%. Wartość ruchomości oszacowana na kwotę 94.045 złotych. Protokołem z dnia 8 marca 1952 roku została zatwierdzona wartości składników przedsiębiorstwa pn. (...), D. D.w K., ul. (...)” (dowód: wycena k. 34 – 37, protokół k. 33).

Orzeczeniem nr (...)Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 27 września 1960 roku stwierdzono przejście na własność Państwa z mocy prawa z dniem 08 marca 1958 roku wyżej wymienionego przedsiębiorstwa wraz z nieruchomością stanowiącą jego składnik majątkowy, wpisaną do księgi wieczystej tom 24 wykaz L 750 Nr działki (...)Sądu Powiatowego w K.. Przejęcie nastąpiło bez odszkodowania, w stanie wolnym od obciążeń i zobowiązań powstałych przed objęciem przedsiębiorstwa (dowód: orzeczenie - k. 17, k.32).

W 1988 roku przedmiotowy budynek mieszkalno – warsztatowy został zburzony, z uwagi na zmianę przeznaczenia terenu oznaczonego jako działka (...) i uznanie przedmiotowych działek za część obszaru realizacji inwestycji pod nazwą (...). Obecnie działka (...) wchodzi w skład pasa drogowego ul. (...) – „drogi powiatowej” zaś działka (...) obejmuje pobocze ulicy i nie wchodzi w skład pasa drogowego (dowód: pismo Urzędu Miasta K. z dnia 12 listopada 2003 roku k. 60; zeznania świadka A. W. (1) k. 156; wypis z rejestru gruntów k. 489; wyrys - k. 490).

Decyzją Nr 4 Ministra Infrastruktury z dnia 21 kwietnia 2004 roku (...)stwierdzono nieważność zarządzenia Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 06 września 1950 roku (M.P. Nr A-97, poz. 1223) i orzeczenia Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 27 września 1960 roku, Nr (...). W uzasadnieniu wskazano, że wykładnia przepisów dekretu Naczelnika Państwa z dnia 16 grudnia 1918 roku w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. U. z 1918 roku, Nr 21, poz. 67), w chwili ustanowienia przymusowego zarządu państwowego, była sprzeczna z celem dekretu i użytymi w nim sformułowaniami oraz pozostawała w sprzeczności z obowiązującym ówczesnie porządkiem prawnym. Konsekwencją powyższego było uznanie za wydaną z rażącym naruszeniem prawa decyzji w przedmiocie przejścia na własność państwa przedmiotowego przedsiębiorstwa (dowód: decyzja Ministra Infrastruktury z dnia 21 kwietnia 2004 roku k. 18 - 20).

Aktualna wartość budynku mieszkalnego z częścią warsztatową na parterze, znajdującego się na nieruchomości wyburzonego w związku z budową trasy średnicowej w latach 80-tych ubiegłego stulecia, przy uwzględnieniu jego

stanu technicznego w 1950 roku wynosiła 938.500 złotych (dowód: pisemna opinia biegłego do spraw wyceny nieruchomości B. R. k. 472 - 490; ustna uzupełniająca opinia tego biegłego k. 544-545).

Łączna wartość mienia należącego do przedmiotowego przedsiębiorstwa, w odniesieniu do maszyn, urządzeń warsztatowych, sprzętu warsztatowego, narzędzi i urządzeń biurowych oraz zapasów materiałowych i drobnych części zamiennych oraz budynku przy uwzględnieniu ich stanu na rok 1950, a wartości obecnej wyliczonej według wskaźnika zmiany cen za okres: od 1950 roku do I kw. 2011 roku (netto) z uwzględnieniem wyceny składników z dnia 1 lutego 1952 roku, zatwierdzonych protokołem z 8 marca 1952 roku wynosi 1.040.956 zł (dowód: pisemna opinia biegłego M. K. (2) – k. 643 – 657, k. 677 – 679, k.717 - 719).

Z powołaniem na decyzję Ministra Infrastruktury z dnia 21 kwietnia 2004 roku, wnioskiem z dnia 20 maja 2004 roku, D. K., I. D. i J. D. wystąpili o przyznanie im, na podstawie art. 160 k.p.a., odszkodowania za bezprawne przejęcie na własność Państwa (...) D. D. w K., ul. (...)” wraz ze stanowiącą własność D. D. nieruchomością, zapisaną w księdze wieczystej Z.tom 24 wykaz L 750, prowadzonej przez Sąd Rejonowy w K. (dowód: wniosek o wypłatę odszkodowania k. 21).

Wystąpienie na podstawie art. 160 k.p.a. w postępowaniu administracyjnym o odszkodowanie skutkowało decyzją odmowną Ministra Infrastruktury z dnia 23 września 2004 roku (...), ze wskazaniem braku wykazania szkody i związku przyczynowego między dochodzoną kwotą a działaniem organu państwowego (dowód: decyzja Ministra Infrastruktury z dnia 23 września 2004 roku k. 22-23).

Powodowie są spadkobiercami D. D. i zmarłej w toku procesu I. D. (okoliczność niesporna).

Powyższych i ponownych ustaleń faktycznych Sąd dokonał w oparciu o dokumenty zgromadzone w niniejszej sprawie, których wiarygodność nie była przez strony kwestionowana, a Sąd nie znalazł podstaw do ich podważenia z urzędu oraz zeznania świadków: M. K. (1), A. W. (1) i A. W. (2), które uznał za spójne, logiczne i wiarygodne oraz znajdujące potwierdzenie w pozostałym zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym. Powyższe osoby zamieszkujące w przedmiotowym budynku (świadkowie A. W. (1) i A. W. (2)), bądź w jego sąsiedztwie (świadek M. K. (1)) w dość precyzyjny sposób opisały wygląd, stan i wyposażenie znajdujących się tam mieszkań, a także wygląd otoczenia budynku.

Dowody z dokumentów – decyzji administracyjnych oraz orzeczeń Sądów (postanowień spadkowych), korzystając z materialnej mocy dowodowej wynikającej z treści art. 244 k.p.c., stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone.

Sąd uznał, że opinie biegłych sądowych: biegłego do spraw wyceny nieruchomości B. R. i biegłego do spraw wyceny nieruchomości majątkowych, maszyn i urządzeń technicznych M. K. (2) zostały sporządzone przez osoby posiadające fachową wiedzę i doświadczenie. Wykształcenie biegłych oraz ich doświadczenie stanowią dla Sądu gwarancję rzetelności i dlatego wnioski wypływające z treści sporządzonych przez nich opinii przyjęte zostały jako wiarygodny dowód mogący stanowić podstawę ustaleń faktycznych w zakresie wartości poniesionej przez powodów szkody rzeczywistej na skutek przejęcia przedmiotowego przedsiębiorstwa.

Strona powodowa kwestionowała opinię biegłego M. K. (2), zarzucając jej wadliwość w kwestii nieustalenia stanu całkowitego nieruchomości przez pominięcie niektórych składników przedsiębiorstwa (k. 707, k. 672 – 673), jednak zdaniem Sądu biegły wyjaśnił w pisemnej opinii uzupełniającej wątpliwości wyrażane przez powoda w zakresie sposobu ustalenia wysokości wartości nieruchomości, jasno przedstawił tok rozumowania oraz metodę, którą zastosował do swych wyliczeń, a powodowie nie wnosili o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego.

Sąd ponownie rozpoznając sprawę przyjął za swoje ustalenia poczynione w trakcie uprzedniego postępowania dowodowego za własne w przeważającym zakresie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo należało uznać za zasadne w części.

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, że zgodnie z treścią art. 386 § 4 k.p.c. ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą zarówno Sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i Sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego.

Mając na uwadze treść przywołanego przepisu oraz wytyczne zawarte w orzeczeniu kasatoryjnym Sądu Apelacyjnego z dnia 22 czerwca 2010 roku uznać należy, że rolą Sądu a quo rozpoznającego sprawę po raz kolejny jest dokonanie ustalenia wysokości poniesionej przez powodów szkody rzeczywistej, na skutek przejścia przedsiębiorstwa będącego własnością poprzednika prawnego powodów – D. D., w odniesieniu do budynku warsztatowego z częścią socjalną oraz maszyn, materiałów i urządzeń tego przedsiębiorstwa według ich stanu technicznego na rok 1950, a ich wartości obecnej wyliczonej według wskaźnika zmiany cen za okres: od 1950 roku do dnia 31 marca 2011 roku z uwzględnieniem spisu składników majątku stałego z dnia 05 października 1950 roku i protokołu wyceny składników środków trwałych z dnia 1 lutego 1952 roku. Ponadto Sąd ponownie rozpoznając niniejszą sprawę winien w toku postępowania ustalić wartość szkody na datę wydania decyzji, natomiast jej wyliczenie powinno odbyć się według cen z daty ustalenia odszkodowania; szkoda winna być oszacowana na podstawie cen z 1950 roku, przeliczonych przy zastosowaniu odpowiedniego miernika. Sąd miał także usunąć rozbieżności pod kątem ustalenia rzeczywistego uszczerbku poniesionego przez powodów przy uwzględnieniu różnic pomiędzy protokołem z 1950 roku i 1952 roku. Podstawą wyliczenia szkody powinien być stan na datę wydania wadliwej decyzji i winna być wyliczona według cen z daty ustalenia odszkodowania. Szkoda powinna zostać ustalona na podstawie cen z 1950 roku przeliczonych przy zastosowaniu odpowiedniego miernika.

Sąd Apelacyjny ponownie rozpatrując argumenty podniesione w apelacji pozwanego przyjął bowiem za własne ustalenia Sądu Okręgowego odnośnie oceny prawnej żądania odszkodowania za szkodę wyrządzoną D. D. w wyniku wydania decyzji, której nieważność następnie stwierdzono. W tym miejscu powtórzenia wymaga fakt, że z ustaleń Sądu dokonanych w niniejszej sprawie jednoznacznie wynika, że podstawą formalną dochodzonego w niniejszej sprawie roszczenia jest art. 160 § 1 k.p.a. Zgodnie z jego brzmieniem strona, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji służy roszczenie o odszkodowanie, chyba, że ponosi ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. Przepis ten został uchylony przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692) z dniem 01 września 2004 roku, ale mimo zmiany regulacji i uchylenia przepisu art. 160 k.p.a., zgodnie z brzmieniem art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku, będzie on miał zastosowanie w rozpoznawanej sprawie, gdyż do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem jej wejścia w życie, stosuje się przepisy dotychczasowe w brzmieniu obowiązującym do dnia jej wejścia w życie. Przewidziany w art. 160 § 4 i 5 k.p.a. tryb dochodzenia odszkodowania obejmuje dwa etapy. Pierwszy – etap postępowania administracyjnego kończy się decyzją organu administracyjnego o przyznaniu odszkodowania lub o odmowie przyznania. Strona niezadowolona z otrzymanego odszkodowania w terminie trzydziestu dni od dnia doręczenia jej decyzji może wnieść powództwo do sądu powszechnego (art. 160 § 5 k.p.a.), rozpoczynając tym samym drugi etap postępowania - postępowanie sądowe. Wobec powyższego doręczenie decyzji administracyjnej w przedmiocie odszkodowania jest zdarzeniem, które umożliwia sądowe dochodzenie roszczenia (patrz: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 05 września 2005 roku, sygn. akt P 18/04).

Zgodnie z brzmieniem art. 160 § 2 k.p.a. do odszkodowania stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, z wyłączeniem art. 418 tego kodeksu. Tak więc zastosowanie ma art. 417 w dawnym brzmieniu oraz art. 361 k.c. W myśl art. 361 § 1 k.c. zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Stosownie natomiast do treści § 2 powołanego wyżej przepisu, w braku odmiennego przepisu ustawy lub postanowienia umowy, naprawienie szkody obejmuje, w granicach normalnych następstw wywołującego ją działania lub zaniechania straty, które poszkodowany poniósł oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. Z uwagi na powyższe, przesłankami odpowiedzialności odszkodowawczej

jest powstanie szkody oraz istnienie normalnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą a zdarzeniem, które ją wywołało. Badając istnienie normalnego związku przyczynowego jest ustalenie, czy fakt wskazany jako przyczyna szkody stanowi warunek konieczny jej wystąpienia, tj. czy szkoda nastąpiłaby również wtedy, gdyby nie doszło do wydania decyzji niezgodnej z prawem oraz czy zaistniała szkoda jest normalnym następstwem zdarzenia wskazanego jako jej przyczyna. W kontekście niniejszej sprawy wskazać należy, iż jeśliby nie doszło do wydania pierwszej z unieważnionych decyzji - zarządzenia z dnia 06 września 1950 roku, poprzednik prawny powodów D. D. zachowałby w tej dacie, a także po niej zarząd nad należącym do niego przedsiębiorstwem. Jeśliby natomiast nie doszło do wydania w dniu 27 września 1960 roku decyzji stwierdzającej przejście na własność Państwa przedmiotowego przedsiębiorstwa, pozostawałby on w tej dacie, jak również po niej, jego właścicielem. Skutkiem decyzji z września 1950 była więc faktyczna „utrata przedsiębiorstwa”, w tym maszyn, urządzeń i materiałów, którymi Państwo mogło swobodnie dysponować, w tym zbywać je i zużywać. Zarząd państwowy w zakresie wyposażenia warsztatowego przedsiębiorstwa przejął większość istotnych uprawnień właścicielskich, a decyzja z 1960 roku była w tym zakresie jedynie dopełnieniem przejścia cywilnego (prawnorzeczowego) tytułu właścicielskiego do całości, w tym nieruchomości, na rzecz Skarbu Państwa. Zatem skoro powodowie, jako następcy prawni D. D. nie „odzyskali” na skutek decyzji unieważniającej Ministra Infrastruktury z dnia 21 kwietnia 2004 roku wyposażenia warsztatowego, czyli utracili przejęty na skutek wadliwych decyzji – pierwszej i dopełniającej ją – drugiej z 1960 roku – majątek, ponieśli rzeczywistą szkodę, której mogli dochodzić przed Sądem na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. w zw. z art. 361 k.c. Szkodą, w rozumieniu prawa cywilnego, jest natomiast powstała wbrew woli poszkodowanego różnica między obecnym jego stanem majątkowym, w realiach niniejszej sprawy stanem majątkowym jego następców prawnych a tym stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę (vide: orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 1957 roku, 2 CR 304/57, OSN 1958, nr III, poz. 76 oraz w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 1963 roku, IH PO 31/63, OSNCP 1964, nr 7-8, poz. 128).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy ustalając wysokość szkody Sąd miał na uwadze spisy składników majątkowych przedsiębiorstwa (...)D. D.w K.została ustalona na podstawie protokołu wyceny składników z dnia 1 lutego 1952 roku (k.34 - 37), zatwierdzonego protokołem z dnia 8 marca 1952 roku (k.33). Dokumenty te w ocenie Sądu w pełni odzwierciedlają stan składników majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa i umożliwiają oszacowanie wysokości szkody, wartości tychże składników majątkowych i stanowią ostateczny i potwierdzony wykaz maszyn, urządzeń, sprzętu warsztatowego, narzędzi, zapasów materiałowych. Powyżej wskazane dokumenty zawierają wartości uwzględniające ich amortyzację. Podstawą obliczenia wysokości szkody wyrządzonej był składniki majątkowe, ich wartość ustalona w 1952 roku przeliczona odpowiednim miernikiem, tj. wskaźnika zmiany cen najbardziej adekwatnego dla tego typu składników majątku – wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych – (...)za okres od 1950 roku do 1995 roku oraz wskaźnikiem zmiany cen produkcji sprzedanej przemysłowej – (...)za okres od 1996 roku do 2011 roku – kiedy był on publikowany przez GUS. Pominięcie przez biegłego w pierwotnej opinii tego drugiego wskaźnika, który jest bardziej adekwatny do wycenianych składników, w okresie jego publikowania było niezasadne i dlatego Sąd uwzględnił zarzuty pozwanego w tym zakresie. Ruchomości wchodzące w skład przedsiębiorstwa należało podzielić na pięć grup tj. maszyny (I grupa), urządzenia warsztatu (II grupa), sprzęt warsztatowy (III grupa), narzędzia (IV grupa) oraz urządzenia biurowe (V grupa). Końcowa wartość wymienionych składników to 107.100 złotych w przypadku kontynuacji działania maszyn i urządzeń oraz wyposażenia, natomiast przeszacowanie wartości ruchomości z roku 1950 ustalonej na podstawie wyceny dokonanej w marcu 1952 roku przy zastosowaniu wskaźnika (...)za okres od 1950 roku do 1995 roku (I kw.) oraz wskaźnika (...)za okres od 1996 do 2011 roku (I kw.) dała wartość 74.700 złotych. Odnosząc się do ruchomości zasadnym było także ustalenie wartości zapasów materiałowych czyli części zamiennych do wodomierzy, manometrów, palników i reduktorów, których wartość netto stanowi 27.756 złotych.

Mając na uwadze wskazania Sadu Apelacyjnego, co do wyceny wartości budynku, Sąd orzekający przyjął wartość wskazaną przez biegłą sądową B. R. (k.472 – 486) czyli kwotę 938.500 złotych. W ocenie Sądu oszacowanie wartości budynku nastąpiło w sposób prawidłowy, ustalenia biegłej B. R. należy uznać za prawidłowe – odzwierciedlające aktualną wartość budynku wyliczoną zgodnie z art. 363 k.c. i przepisami ustawy z 1985 roku poprzez oszacowanie kosztów jego odtworzenia z uwzględnieniem stopnia zużycia. Prawidłowość ustalenia wartości budynku przez biegłą

B. R. została zaakceptowany i potwierdzony przez innych biegłych sądowych: M. S. (k. 681) i W. B. (k. 712), którzy stwierdzili, iż z uwagi na brak danych z lat 1987-88 nie jest możliwe ustalenie wartości odszkodowania za wywłaszczenie budynku, jakie mogliby uzyskać jego właściciele w 1988 r. w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 kwietnia 1995 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości. Ponadto strony nie wnosiły o dopuszczenie innych dowodów na wskazane okoliczności.

Podsumowując powyższe rozważania Sąd orzekający ustalił wysokość szkody za składniki przedsiębiorstwa trwale i faktycznie utracone przez powodów, wynikającej z wydania nieważnych decyzji o przejęciu w zarząd i na własność Państwa przedmiotowego przedsiębiorstwa na łączną kwotę 1.040.956 złotych.

W ocenie Sądu zasadnym jest przyznanie odszkodowania za nieodwracalne skutki będącej efektem rzeczowej decyzji tj. pozbawienia własności budynku oraz narzędzi, maszyn i materiałów, które następnie zostały definitywnie utracone. Odnosząc się natomiast do kwestii odszkodowania za nieruchomość gruntową w postaci działki, na której mieściło się przedsiębiorstwo to zauważyć należy, iż nie została definitywnie utracona. Istnieje prawna możliwość żądania odszkodowania za nieruchomość gruntową. Sąd w pełni podziela w tym zakresie stanowisko zaprezentowane w uzasadnieniu do wyroku Sądu Okręgowego z dnia 4 grudnia 2007 roku, wydanego w sprawie o sygn. akt I C 772/07.

W ocenie Sądu, różnica pomiędzy dawnym - przed wydaniem uchylonych decyzji, a obecnym ich stanem majątkowym sprowadza się do wyjścia z ich majątków wszelkich znajdujących się na przedmiotowej nieruchomości naniesień. Zgodnie z art. 160 § 3 k.p.a. odszkodowanie, co do zasady, przysługuje od organu, który wydał decyzję z naruszeniem przepisu art. 156 § 1. W niniejszej sprawie organem, który wydał decyzje, których nieważności następnie stwierdzono, był Minister Gospodarki Komunalnej. Zadania tego ministra – obecnie objęte działem administracji rządowej – budownictwo, gospodarka przestrzenna i mieszkaniowa przejęło obecnie Ministerstwo Infrastruktury. Uprawnionymi do odszkodowania w niniejszej sprawie, w wyniku porządku dziedziczenia po D. D. są jego następcy prawni - D. K. i J. D. w jednej drugiej części każde z nich. Sąd zasądził na rzecz każdego z nich kwotę po 520.478 złote.

Odsetki ustawowe z uwagi na odszkodowawczy charakter roszczenia (art. 363 § 2 k.c.) zostały zasądzone od daty wydania wyroku.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 i 108 § 1 k.p.c. Zasadnym było wzajemne zniesienie kosztów procesu bowiem strony w jednakowym stopniu przegrały sprawę i poniosły porównywalne koszty.